

EL PATRIMONI DOCUMENTAL DEL CDMT EN LÍNIA

Noelia Garcia de la Rosa (Bibliotecària del CDMT)

Sílvia Saladrigas Cheng (Documentalista del CDMT)

Recepció i acceptació: juliol de 2016

L'any 1957 la Diputació de Barcelona va adquirir l'important fons de teixits i documents antics pertanyents a la col·lecció del Sr. Ricard Viñas Geis. Aquesta col·lecció es va fusionar amb la col·lecció de teixits Biosca per formar el nucli del que seria el futur Museu Provincial Tèxtil de Terrassa (1963), que l'any 1995 es transforma en l'actual Centre de Documentació i Museu Tèxtil (CDMT).

Si la col·lecció de teixits adquirida era enormement important no es pot dir menys del conjunt de la biblioteca. Com a col·leccionista, Ricard Viñas havia anat incorporant al seu fons llibres i documents manuscrits i impresos fins a reunir més de 1.100 volums relacionats amb la tècnica i la història del teixit i de la indumentària.

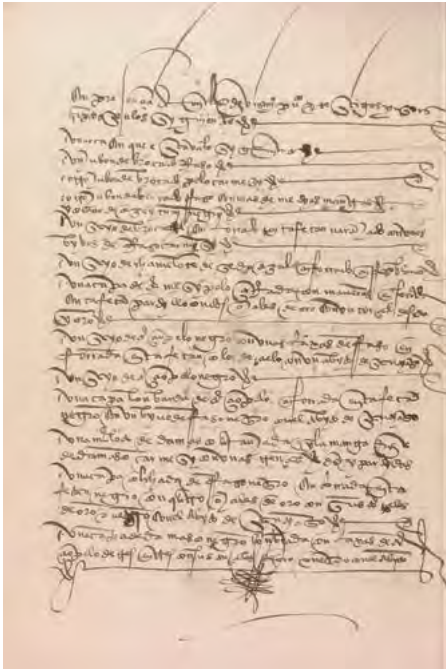
Al voltant d'aquesta col·lecció inicial, el CDMT ha format una biblioteca especialitzada amb noves donacions (col·lecció Lluís Tolosa, biblioteca de l'Institut Industrial de Terrassa...) i adquisicions puntuals, que avui dia forma un conjunt de més de 10.000 volums i és un ric patrimoni documental d'innegable valor per als investigadors i estudiosos interessats en aquests temes.

Del fons documental antic de la col·lecció Viñas podem dir que es tracta d'una col·lecció amb més de 400 documents, tant públics com privats, de contingut divers: reials ordenances, pragmàtiques, inventaris, llibres de gremis, ordres de pagament, documents jurídics, tarifes de preus, cartes, discursos, informes i memòries, amb una cronologia que abasta del segle XIV al segle XIX, conservats tots ells en bon estat.

El seu format va des del gran foli fins al vuitè menor i alguns dels documents conserven les seves enquadernacions originals en pergamí o en pell. No obstant, la gran majoria van ser enquadernats de nou en la dècada dels anys 50 al taller del reconegut enquadernador barceloní Emili Brugalla, tal com testifica el segell estampat amb el nom de "Brugalla" i l'any en què es va realitzar el treball. Per als documents més destacats es va escollir la pell amb decoracions daurades mentre que per a la resta l'enquadernació és en holandesa puntes, en pergamí i amb els talls daurats.

Del conjunt de documents, seixanta-set són manuscrits realitzats en cal·ligrafies diverses. Segons l'època podem distingir: escriptura gòtica, humanística cursiva, cortesana i processal (**Imatge 1**). També són diversos els idiomes en què estan redactats: llatí, català, castellà, italià i francès.

El seu contingut és curiós i variat però manté sempre relació amb el món tèxtil. Una part important correspon a les pragmàtiques: es tracta d'ordenaments emanats

Imatge 1. Document en cal·ligrafia cortesana, s. XVI. CA 336

Imatge 2. Reials pragmàtiques. Medina del Campo, 1552. CA 346

directament de la voluntat reial amb què el monarca legislava sobre aspectes concrets de la vida econòmica i social del país o atorgava beneficis o exempcions a determinats col·lectius, pobles o ciutats, per la qual cosa també reben el nom de privilegis.

Recollim, a títol d'exemple, transcripció resumida d'alguns dels documents més interessants.

Així, per citar-ne alguns, tenim lleis sobre la manera de treballar i vendre els teixits:

- Sevilla, 1511: *Ordenanças sobre el obraje de los paños, lanas, bonetes y sombreros nueuamente hechas: de como se han de hazer, teñir y vender...*
- Burgos, 1525: *...sobre las sedas de Nápoles y Calabria...*
- Valladolid, 1553: *...que los mercaderes y hacedores de paños no surzan los paños que se les rompen o cortan engañando así a los que los compran haciendolos pasar por buenos siendo rotos o cortados.*
- Toledo, 1545: *...que no se pueda vender paño engrasado y si se vendiere que el comprador lo pueda tornar al que se lo vendio aunque este fecho ropa antes que la vista...*
- Alcalá de Henares, 1558: *...prohibe que ningun tejedor de paño pueda usar la señal ni el nombre de otro.*

La indumentària, especialment la femenina, és objecte també de nombroses lleis i requeriments:

- Valladolid, 1553: *...piden se prohiba a las mujeres de mala vida el llevar seda, ni faldas, ni verdugados, ni sombreros, ni guantes, ni lleven escuderos ni pajes ni ropa que llegue al suelo...*
- Madrid, 1639: *premativa en que su magestad manda que ninguna muger ande tapada sino descubierta el rostro, de manera que pueda ser vista y conocida, so las penas en ella contenidas y de las demas que tratan de lo suchodicho...*
- Madrid, 1639: *...pregon en que su majestad manda que ninguna muger de qualquier estado y calidad que sea pueda traer, ni traiga guardainfante, o otro instrumento, o trage semejante, escepto las mugeres que con licencia de las justicias publicamente son malas de sus personas...*
- Madrid, 1767: *...bando del rey prohibiendo el pelo atado, moños y rodetes en las mugeres, uso de agujas en el pelo, y evillas de plata en los zapatos...*

Trobem moltes vegades les mateixes lleis repetides any rere any a causa del seu continu incompliment; així, es manen tornar a publicar perquè es guardin, executin i observin els edictes que ja anteriorment van ser donats, o bé trobem com les mateixes s'han tornat a dictar de manera aïllada o es recullen en recopilacions posteriors. Destaquen en cada document els diferents escuts reials i les orles amb grotescos, sanefes i motius vegetals que amb gran vistositat els emmarquen (**Imatge 2**).

A més dels textos legislatius es conserven documents amb memòries i informes on es sol·licita a monarques i consellers de Barcelona que es prenguin mesures proteccionistes per evitar el perjudici econòmic a les indústries tèxtils del país.

Tenim l'informe de Jaume Damians dirigit *als molt il·lustres i de molta magnificència Senyors Consellers d'aquesta ciutat de Barcelona* sobre la conveniència de prohibir l'entrada a la ciutat i *al Principat* de tota mena de teles manufacturades a l'estranger, ja que els regnes de Castella, Aragó, València i Catalunya són abundantíssims en llanes, sedes i altres fruits, però són pobres per falta d'indústria, amb perjudici dels oficials *Perayres, Teixidors, Calçaters, Velluters, Retorsedors, Passamaners, Perxers*, que en altres temps trobaven ocupació de manera fàcil, ja que no hi havia ciutat o vila a Catalunya que no tingués la seva pròpia fabrica de draperia. Datat a Barcelona l'any 1630.

O els *Advertiments dels Majors de la Confraria dels Velluters, Torcedors de seda i altres* en els quals reclamen com a molt útil i convenient al bé públic de tot el Principat de Catalunya, i comtats del Rosselló i la Cerdanya, prohibir vestir i calçar amb qualsevol classe de teixit fabricat fora del Regne.

El document més antic correspon a una ordre de pagament emesa per Pere IV d'Aragó, a Tamarit de Llitera l'any 1384, en la qual el rei mana pagar al mercader de Barcelona Francesc Pellicer una indemnització per la confiscació d'unes peces de roba.

Una altra ordre de pagament amb la signatura autògrafa de Carles V és la que va emetre el monarca a Lovaina, l'any 1532, on ordena es pagui el vestuari acostumat als quatre ordinaris i al porter racional de Barcelona.

Els inventaris, memorials de béns i taxacions són una font d'informació important per la seva aportació de vocabulari i valoració econòmica:

- Inventari fet a la mort d'Isabel, dona de Francisco de Conomines, 1441
- Inventari dels béns d'Alonso Enríquez, cavaller de l'Orde de Santiago, 1512
- Inventari de l'encant de robes de Mossèn Mateu Ortal, 1531
- Memorial dels béns de don Jorge de Cardenas Manrique, Marqués de Elche, Duque de Maqueda, Conde de Triviño y de Valencia, 1644
- Relació de les robes arribades dins de baguls, pertanyents al duc i a la duquessa de Gandia, segle XVII
- Cortines de la Xina que no es van incloure a l'inventari fet a la mort de Felip V, segle XVIII
- Taxació de la tela d'or i plata, propietat d'Eleonor Aguiló feta pel mestre Rafel Cortès, sastre, segle XVIII (?)

O les llistes d'obsequis:

- Llistat dels objectes, robes i joies entregades per Antonio Boto, guardajoies de Felip II i Felip III, amb motiu del naixement del futur rei Felip IV, sense data, segle XVII

En relació amb els oficis i gremis es conserven (**Imatge 3**):

- Suplicacions de diversos gremis: dels *Velers*, *Passamaners*, *Velluters*... de la *Confraria dels Sastres de la Ciutat de Barcelona*, dels *Mestres Corders*, dels *Julians i Mercers*...
- Ordenances i Capítols del *Gremi de Pelayres* de la ciutat de València aprovats per Felip V. València, 1734
- *Reglemens des maitres passementiers, tissutiers et rubaniers de la ville et fauxbourgs de Lyon*. Lió, 1762
- *Real Cedula, y ordenanzas de la Compañía Real de Comercio y Fabricas de Extremadura*. Madrid, 1746

Imatge 3. Portada del document CA 243

O ja d'època posterior, es conserven diferents cèdules reials per les quals es liberalitza l'exercici dels diferents oficis o es dissolen els gremis, anys 1789 i 1793.

Altres documents ens sorprenen avui en dia per l'afany de control sobre la manera de vestir dels ciutadans de l'època:

...*AVISO AL PÚBLICO para el paseo a pie por los jardines del Real Retiro:*

Permitiendose, que en los Jardines del Real Sitio del Retiro se concurra à pasear à pie, mientras las estaciones del Verano, y Otoño lo hagan agradable; proporcionando en ellos la comodidad de asiento, y refresco, que libremente convenga à cada uno; se hace saber lo siguiente:

I. No se darà entrada sino à cuerpo descubierto; de manera, que los Hombres han de presentarse peynados, sin Gorro, Red, Montera, ni cosa que desdiga del traje decente que se usa; por consecuencia en Casaca, y Chupa, sin Jaquetilla, Capa, ni Gabàn.

II. Las Mugerres hasta la puerta del Jardin podràn traer el Manto, ò Mantilla según les pareciere; pero para entrar tendràn que plegar, dejar allí, ò ponerlas en sus bolsillos; en inteligencia de no contravenir por motivo alguno una vez dentro; pues à la que se le vieses en el hombro, ò à la cintura, se le quitarà por los Guardas Reales del Sitio, sin que sirva de disculpa el ambiente, ù otra razon... Madrid 12 de Mayo de 1767.

Al fons antic conservem també còpia d'una comunicació del comte de Floridablanca a la comtessa de Montijo, a qui proposa *ofrecer un premio de mil reales al que propusiera un modelo de traje nacional para las Damas, compuesto de generos del Pays, que reuniera la honestidad y decencia, con la gracia y agilidad de nuestra nación, a cuyo fin deverà presentar una muñeca completamente vestida, y una memoria que explique las ventajas, partes y proporciones del traje...* Aranjuez, 16 de junio de 1788. El projecte va ser rebutjat per la Junta de Señoras i de la seva resposta en tenim còpia.

Hi ha un total de sis títols diferents apel·lant contra el luxe i la indecència en el vestir: Tomas Ramon (Zaragoza, 1635); Alonso Carranza (Madrid, 1636); Pedro Galindo (Madrid, 1678); Cardenal Belluga (1722); Juan Sempere y Guarinos (Madrid, 1788); Felipe Rojo de Flores (Madrid, 1794).

Un altre grup interessant de documents i llibres és el que fa referència als tints i indians (o teles pintades), tant des de l'aspecte legislatiu com de les *instrucciones para el arte de hacer las indianas y tinturas*, amb manifesta voluntat per part dels diferents autors de millorar la qualitat de les manufactures nacionals enfront de la producció d'altres països i intentant evitar amb això la seva importació.

. [Edicto sobre la Real Resolución autorizando la introducción y venta de Indianas y Blauetes]. [Barcelona, 1742?]

. *Recopilació de las reglas principals sobre lo cultiu y preparació de la planta anomenada Roja ò Granza (altra de las mes útiles y necessarias al Art de la Tintura)...* Joan Pau Canals i Martí. Barcelona, 1766

Imatge 4. Làmina del llibre CA 065

- *Arte de hacer las indianas de Inglaterra: los colores firmes para ellas, las aguadas ó colores liquidos para la pintura sobre telas de seda...* Mr. Delormois, traducción de don Miguel Gerónimo Suárez y Núñez. Madrid, 1771

- *Llibre primer de la Companyia de la fabrica de indianas y demás pintats de Galí, Sanmartí y Companyia...* Manresa, 1791-1805

- *Tratado instructivo y práctico sobre el arte de la tintura: reglas experimentadas y metódicas para tintar sedas, lanas, hilos de todas clases y esparto en rama...* Luis Fernández. Madrid, 1778

Un parell de títols mereixen destacar per la data de la seva publicació i el seu contingut de gran interès històric:

- *Geometria y trazas pertenecientes al oficio de sastres: donde se contiene el modo y orden de cortar todo genero de vestidos...* Tiene Trescientas y veinte trazas, españolas, Francesas y Ungaras, y de otras naciones, asi antiguas, como de las que aora se usan. Martín de Andújar. Madrid, 1640 (**Imatge 4**)

- *Le dessinateur, pour les fabriques d'etoffes d'or, d'argent et de soie, avec la traduction de six tables raisonnées, tirées de l'Abecedario pittorico, imprimé à Naples en 1733.* M. Joubert de l'Hiberderie, Paris, 1765

Fons documental del segle XIX

El fons documental datat entre 1800 i 1899 mereix també una atenció especial. Es tracta d'una col·lecció formada principalment per llibres impresos i, en menor

Imatge 5. Làmina del llibre. Vol. 4

Imatge 6. Portada de la revista. Número 19 de l'1 d'octubre de 1887

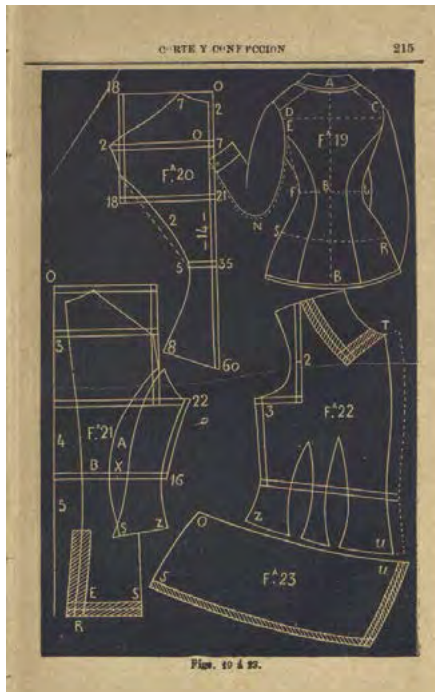
nombre, per revistes, manuscrits o documentació legislativa publicada al segle XIX. Un total aproximat de 393 exemplars, corresponents a 266 títols bibliogràfics, tots ells catalogats i actualment més del 94% digitalitzat i accessible en línia.

La temàtica principal d'aquest fons és la història de la indumentària i la indústria tèxtil. Pel que fa als llibres impresos trobem enquadernacions originals que s'han conservat en bon estat i destaquen per la seva qualitat artística.

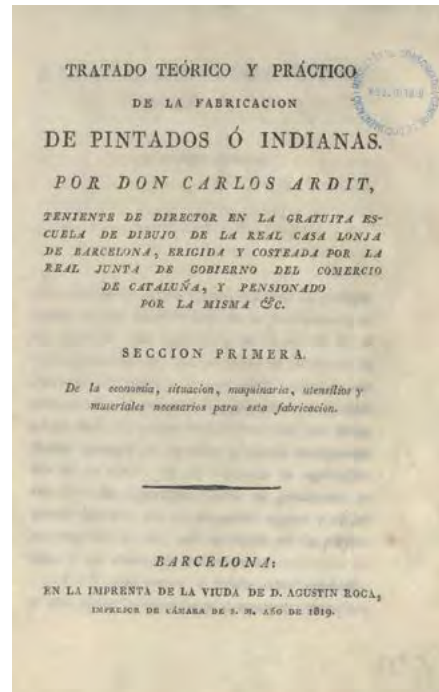
Molts dels llibres d'història de la indumentària atrauen pels seus gravats a color, làmines en diferents formats que reproduïxen la indumentària que distingia les diferents classes socials arreu del món. Podem citar per exemple *Le costume historique* (1888), publicat sota la direcció d'Auguste Racinet, que inclou 500 làmines a color dels principals vestits dels pobles al llarg de la història, amb detalls de mobiliari, armes i altres objectes. **(Imatge 5)**

En l'àmbit espanyol trobem la *Colección general de los trages que en la actualidad se usan en España principiada en el año 1801*, d'Antonio Rodríguez, amb 112 làmines a color, o el llibre *Indumentaria española: documentos para su estudio, desde la época visigoda hasta nuestros días...* amb 288 imatges dibuixades per Francisco Aznar y García. També d'especial interès és l'estudi polític, social, estètic i cultural que realitza Josep Puiggarí a *Estudios de indumentaria española concreta y comparada* sobre els segles XIII i XIV.

D'altra banda, conservem exemplars de revistes de moda de l'època com són *La Estación: periódico para señoras*, editada a Barcelona i de la qual tenim els anys 1887 i 1889 **(Imatge 6)**, o la revista *El Correo de la Moda: periódico de modas*,

Imatge 7. Patrons d'una "casaca con faldas, a talle largo, en forma de levita"

Imatge 8. Portada del llibre. Vol. 2

labores y literatura, de la qual conservem 9 volums que van de 1872 a 1883. En l'àmbit europeu, conservem exemplars de revistes com *Le Moniteur des Dames et des Demoiselles* o *La Mode: revue politique et littéraire*, i reculls de làmines extretes de diferents revistes franceses de moda.

Entre aquesta documentació relativa a la moda i indumentària cal remarcar els següents manuals de tall i confecció de finals del segle XIX:

Manual de corte y confección de vestidos de señora y ropa blanca : obra dedicada a las maestras de escuela... costureras y alumnas de las escuelas normales (1884) (Imatge 7) i el *Manual del sastre: método teórico-práctico para el corte y confección de toda clase de vestidos civiles, militares y eclesiásticos* (1883), tots dos de Cesáreo Hernando de Pereda.

El tercer manual que tenim és el *Novísimo método de corte: Sistema Campasol: último premiado con Real Privilegio Exclusivo por el gobierno de S. M. la Reina Regente*, d'Antònia Campasol de Tibau (189-?).

Sobre la indústria tèxtil trobem gran quantitat de llibres sobre processos de filatura i tissatge, tintura i estampació, maquinària i fibres. Destaquem, per exemple, els dos volums del *Tratado teórico y práctico de la fabricación de pintados ó indianas* de

Imatge 9. Làmina del llibre

Carles Ardit i Treno (1819) (**Imatge 8**), i sobre la història i decoració i ornamentació de teixits, citar el volum 8 de la *Historia general del arte* dedicat a la *Historia del tejido, del bordado y del tapiz* de Francesc Miquel i Badia (1897). (**Imatge 9**)

Dins la documentació legislativa i de caire comercial conservem un seguit de documents com són reials cèdules que prohibeixen l'entrada de cotó o l'ús d'uniformes, reials ordres per legislar el comerç i les duanes, o reglaments i documentació de fàbriques.

De principi de segle XIX tenim, per exemple, la *Real Cédula prohibiendo el abuso en las libreas del traje del Ejército*, datada a Manresa l'1 d'agost de 1802 i signada pel corregidor de Barcelona Rafael Velarde. O la circular que el Secretario de Estado y del Despacho de Hacienda emet, *Por miedo a la fiebre amarilla se castiga la introducción de algodón* (1815).

Pel que fa als manuscrits datats al segle XIX que conservem al fons antic mereix un esment especial el *Llibre de Consells dels anys 1816, 1817 y 1818*, on queden registrats els consells i deliberacions de diferents corporacions i en dona fe el notari Josep Maria Òdena. El manuscrit manté l'enquadrernació original en pell i conserva els cordills per tancar-lo, també de pell.

Difusió i preservació

Tota la documentació de caràcter patrimonial del CDMT està disponible a tots els usuaris sense restriccions d'ús, sempre seguint un protocol de consulta.

Preservació i difusió han mantingut durant molt de temps controvèrsies, ja que la difusió i, per tant, la consulta reiterada dels documents, frena la correcta preservació de la documentació original. No cal oblidar que una de les funcions principals de la biblioteca és donar a conèixer el seu fons i facilitar la consulta als seus usuaris. Dos reptes que fins a la introducció de les noves tecnologies, les biblioteques han superat i resolt a partir de còpies dels documents originals. Es fotocopiaven o microfilmaven els originals i es mantenien aquesta còpia a la biblioteca per tal de permetre'n la consulta, garantint a la vegada que l'original quedés intacte de consultes i no es malmetés.

A partir de la integració de les noves tecnologies en els diferents processos de treball s'han perfeccionat els sistemes de reproducció de documents a l'hora d'aconseguir còpies dels originals de més qualitat (digitalització). A més, amb l'entrada de les biblioteques a l'era digital s'han dissenyat noves vies de difusió del patrimoni bibliogràfic, per arribar així a més públics, ja no tan sols físics sinó també virtuals (documents en accés obert).

La preservació i accessibilitat en línia al patrimoni documental ha pres gran rellevància en els darrers anys. D'aquí que es convoquin ajudes i subvencions per a la digitalització del patrimoni bibliogràfic, per difondre'l i preservar-lo mitjançant repositoris digitals. D'aquesta manera les institucions creen recursos digitals, els assignen dades i metadades per codificar les seves descripcions i els carreguen en recollidors internacionals (Europeana).

Digitalització del fons documental del CDMT

Entre el 2015 i el 2016 el CDMT, amb una subvenció atorgada pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, ha digitalitzat el fons bibliogràfic editat entre 1800 i 1899, completant el projecte iniciat al 2007 amb el qual es va digitalitzar la col·lecció datada entre els segles XIV i XVIII.

Aquesta documentació de caràcter patrimonial s'ha posat a disposició dels usuaris a través del repositori cooperatiu *Memòria Digital de Catalunya* (MDC), on es troben en accés obert col·leccions relacionades amb Catalunya i el seu patrimoni o bé que formen part de col·leccions especials d'institucions científiques, culturals i/o erudites catalanes.

Sota el nom **Fons bibliogràfic s. XIX (Centre de Documentació i Museu Tèxtil)** s'accedeix a aquesta nova col·lecció que el CDMT ha creat a la MDC, formada per 352 exemplars que corresponen a 250 títols bibliogràfics, cadascun d'ells amb la seva corresponent fitxa catalogràfica i el fitxer en PDF del document.

biblioteca

Centre de Documentació
i Museu Tèxtil · Terrassa

www.cdmt.es

Es tracta d'una col·lecció de gran interès temàtic i de gran valor bibliogràfic. Mereixen un esment especial els gravats dels llibres d'història de la indumentària, les revistes de moda d'època, els manuscrits de caràcter inèdit, la documentació legislativa i algunes enquadernacions originals, de gran valor artístic.

A finals del 2013 la biblioteca va crear la col·lecció **Fons bibliogràfic s. XIV-XVIII (Centre de Documentació i Museu Tèxtil)**, una col·lecció que dona accés a la documentació produïda entre els segles XIV i XVIII i on actualment es troben en accés obert més de 100 documents.

Amb aquestes dues col·leccions (fons antic i fons segle XIX), el CDMT posa a disposició dels usuaris un patrimoni bibliogràfic rellevant en l'àmbit del tèxtil i la indumentària. Difondre el patrimoni tèxtil i vetllar per la seva preservació són dos dels principals objectius del centre.

Actualment, el CDMT ha sol·licitat una nova subvenció per digitalitzar, d'una banda, la documentació de caràcter patrimonial que ha quedat pendent i, de l'altra, una col·lecció inèdita de quaderns d'apunts manuscrits de diferents escoles d'arts i oficis, i d'enginyeria tèxtil datats entre 1847 i 1968. Esperem poder incorporar a la MDC aquesta nova col·lecció al llarg de l'any 2017.

Memòria Digital de Catalunya

Col·lecció Fons bibliogràfic s. XIV-XVIII (Centre de Documentació i Museu Tèxtil): <http://mdc.cbuc.cat/cdm/search/collection/fonsantic>

Col·lecció Fons bibliogràfic s. XIX (Centre de Documentació i Museu Tèxtil): <http://mdc.cbuc.cat/cdm/search/collection/fonsXIXCDMT>